

درس بیست و یک : استعمار چیست؟



یادآوری

در درس‌های گذشته آموختیم در دورانی که مسلمانان در عصر شکوفایی علم و دانش و فرهنگ قرار داشتند، اروپاییان در عصر تاریکی زندگی می‌کردند. به مرور زمان تحولاتی در اروپا به وجود آمد و اروپاییان قدرتمند شدند. در این درس می‌خواهیم با عوامل قدرتمند شدن اروپاییان آشنا شویم.



بدانیم

یکی از موضوعات مهم تاریخی، اجتماعی و سیاسی جهان در سده‌های اخیر، ظهور پدیده استعمار و استعمارگری و انواع آن (استعمار کهنه و نو) بوده است.



نکته

برای آشنایی با مفهوم استعمار باید ریشه‌های تاریخی آن در درس ۹ و ۱۰ را یک بار دیگر مرور کنید.

۱) علوم و فنون از جهان اسلام به اروپا راه یافت.

حدود ۴ قرن پیش داد و ستد بین مسلمانان و اروپاییان گسترش یافته بود و اروپاییان از طریق شمال آفریقا و دریای مدیترانه اجناسی از قبیل شکر، قهوه، کاغذ، قطب نما، داروی گیاهی و ادویه را از مسلمانان می‌خریدند. در این داد و ستدها علوم و فنون مسلمانان به اروپا راه یافت و اروپاییان با این علوم و فنون آشنا شدند و کتاب‌های علوم اسلامی و پزشکی مسلمانان را به زبان خود ترجمه کردند.



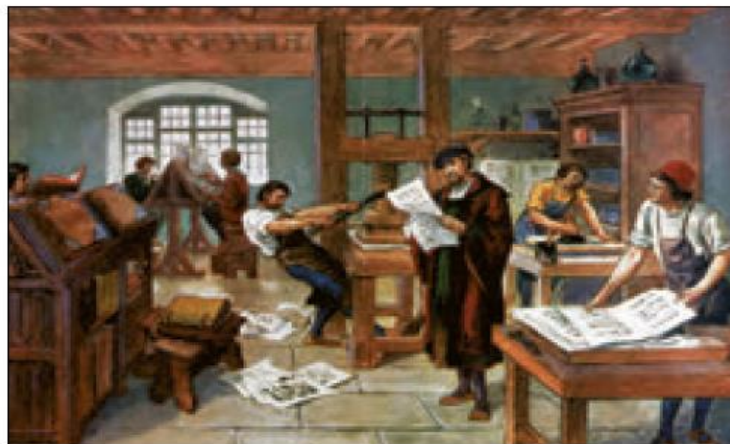
ساختن شهرها در اروپا

۲) تجارت و بازرگانی در اروپا رونق یافت.

این عامل باعث شد تا اروپاییان به ثروت زیادی دست پیدا کنند که باعث تغییر سطح زندگی اروپاییان و افزایش کارگاه‌های صنعتی گردید.

۳) اروپاییان در علم و هنر پیشرفت کردند.

اروپاییان در علوم و فنون پیشرفت کردند. از نمونه‌ی اختراعات آن زمان اروپاییان می‌توان به اختراع دستگاه چاپ توسط گوتنبرگ و اختراع تلسکوپ توسط گالیله اشاره کرد. همچنین آن‌ها به علمی مانند جغرافیا و ستاره‌شناسی (نجوم) علاقمند بودند که باعث شد در شناخت سرزمین‌ها و راه‌های دریایی و تجارت پیشرفت‌هایی را داشته باشند.

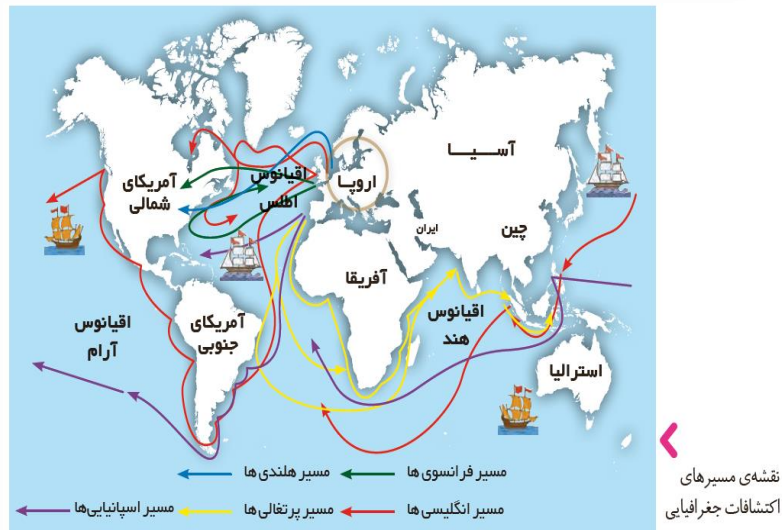


یک کارگاه چاپ در اروپا

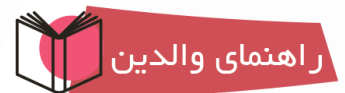
۴) اروپاییان با اکتشافات جغرافیایی، استعمارگری را آغاز کردند.

چهارصد سال پیش انسان‌ها از کروی بودن زمین اطلاعی نداشتند و اطلاعات کمی نسبت به سایر نقاط کره‌ی زمین داشتند. در آن زمان اروپاییان از نقشه‌هایی که جغرافی دانان مسلمان از جهان ترسیم کرده بودند، قطب‌نما و شیوه‌های کشتی‌سازی آن‌ها استفاده کردند و توانستند کشتی‌های محکم‌تر و پرسرعت‌تری بسازند و در دریا نوردی به مهارت برسند. آن‌ها به این فکر افتادند که سرزمین‌های جدیدی را کشف کنند. پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها پیشگام بودند. آن‌ها توانستند طی سال‌ها با کشتی‌های متعدد، قاره‌ی آفریقا را دور بزنند. به شرق آسیا بروند و بعد قاره‌ی آمریکا را نیز کشف کنند وقتی دریانوردان، سرزمین‌های جدید را کشف می‌کردند، راه برای هجوم دولت‌های قدرتمند اروپایی به آن سرزمین‌ها باز می‌شد.

آن‌ها این سرزمین‌ها را میان خود تقسیم می‌کردند. ساکنان بومی آن‌ها را می‌کشتند یا به صورت برده درمی‌آوردند و منابع و ثروت‌های آنها را غارت می‌کردند؛ بدین ترتیب استعمارگری آغاز شد.



کلمه‌ی استعمار به معنی آباد کردن است؛ اما اگر کشوری به بهانه‌ی آباد کردن در کشورهای دیگر دخالت و نفوذ کند تا منابع و ثروت آن کشور را غارت کند به آن کشور استعمارگر می‌گویند. به سرزمین‌هایی که استقلال سیاسی و اقتصادی نداشته باشند و تابع حکومت استعمارگر باشند، مستعمره می‌گویند.



مصدق‌هایی از استعمار و استعمارگری را که در طول زندگی خود و یا فیلم‌ها دیده‌اید و یا در کتاب‌ها خوانده‌اید برای فرزندتان بیان کنید.

نفوذ استعمار در ایران

استعمارگران از راه‌های مختلفی در کشورها نفوذ کرده‌اند:

گاهی به دیگر کشورها حمله‌ی نظامی کرده‌اند و بعد از اشغال آن کشور گفته‌اند که هدفشان آباد کردن کشور است در صورتی که هدف اصلی آن‌ها غارت منابع آن کشور بوده است. گاهی نیز سعی کرده‌اند از دیگر کشورها امتیازاتی بگیرند یا با آن‌ها روابطی برقرار کنند که به نفع خودشان باشد، به عبارت دیگر در آن کشورها نفوذ کرده‌اند.

تا قبل از انقلاب اسلامی، استعمارگران از راه‌های گوناگون به کشور ما نفوذ کرده بودند ولی با وقوع انقلاب اسلامی دست استعمارگران از کشور عزیزمان ایران کوتاه شد. بیشتر نفوذ و دخالت بیگانگان در کشور ما در دوره‌ی حکومت‌های قاجار و پهلوی بوده است.



بدانیم

روسیه و انگلیس بیشتر در امور ایران دخالت می‌کردند و دخالت‌های آنها منجر به جلوگیری از پیشرفت کشور می‌شد که به این عامل خارجی (استعمار) عامل داخلی (استبداد شاهان) نیز کمک می‌کرد.

ارزشیابی

۱- عوامل پیشرفت اروپاییان را نام ببرید.

(۱) علوم و فنون از جهان اسلام به اروپا راه یافت.

(۲) تجارت و بازرگانی در اروپا رونق یافت.

(۳) اروپاییان در علم و هنر پیشرفت کردند.

(۴) اروپاییان با اکتشافات جغرافیایی، استعمارگری را آغاز کردند.

۲- راه‌های نفوذ استعمارگران را نام ببرید.

گاهی به دیگر کشورها حمله‌ی نظامی کرده‌اند و بعد از اشغال آن کشور گفته‌اند که هدفشان آباد کردن کشور است در صورتی که هدف اصلی آن‌ها غارت منابع آن کشور بوده است. گاهی نیز سعی کرده‌اند از دیگر کشورها امتیازاتی بگیرند یا با آن‌ها روابطی برقرار کنند که به نفع خودشان باشد، به عبارت دیگر در آن کشورها نفوذ کرده‌اند.

- چهار قرن پیش اروپاییان چه محصولاتی را و از چه طریقی از مسلمانان خریداری می‌کردند؟

اروپاییان از طریق دریای مدیترانه و شمال آفریقا، محصولاتی نظیر شکر، قهوه، کاغذ، قطب نما، داروی گیاهی و ادویه را از مسلمانان خریداری می‌کردند.

۲- علوم و فنون مسلمانان چگونه به اروپا رسید؟

حدود چهار قرن پیش، تجارت و داد و ستد میان اروپاییان و مسلمانان گسترش یافته بود در این رفت و آمدها، علوم و فنون مسلمانان مورد توجه آنها قرار می‌گرفت. اروپاییان کتاب‌های پزشکی جهان اسلام و بسیاری کتاب‌های دیگر علوم اسلامی را به زبان خودشان ترجمه کردند و توانستند از این علوم استفاده کنند. به تدریج علوم و فنون مسلمانان از طرق مختلف به اروپا انتقال یافت.

۳- دو نمونه از اختراعات آن دوره در اروپا را نام ببرید؟

اختراع دستگاه چاپ به وسیله گوتنبرگ و تلسکوپ به وسیله گالیله.

۴- علوم جغرافیا و ستاره‌شناسی چه کمکی به اروپاییان کرد؟

این دو علم در شناخت سرزمین‌ها و راه‌های دریایی و تجارت به اروپاییان کمک کرد.

۵- اروپاییان چگونه در دریانوردی پیشرفت کردند؟

اروپاییان از نقشه‌هایی که جغرافی دانان مسلمان از جهان ترسیم کرده بودند، قطب نما و شیوه‌های کشتی‌سازی آنها استفاده کردند و توانستند کشتی‌های محکم‌تر و پر سرعت‌تری بسازند و در دریانوردی مهارت پیدا کنند.